

Відгук

на дисертаційне дослідження Новородовського Валерія Вікторовича «Аграрна наука у системі УАН – ВУАН – АН УСРР/УРСР (1918 – 1963 рр.)» поданої на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.07 – історія науки і техніки (0.32 – історія та археологія).

Дисертаційне дослідження В.В. Новородовського є актуальним, необхідним, має наукове і практичне значення. Сьогодні його цінність особливо вагома і полягає передусім у тому, що привертає суспільну увагу до проблеми посилення ролі вітчизняної академічної науки у процесі суспільної модернізації та європейської інтеграції України. Воно вирізняється новизною, адже в українському наукознавстві, історії науки і техніки, історіографії є вдалою спробою вивчення особливостей розвитку аграрної науки протягом 1918 – 1963 рр. Дисертаційне дослідження має пізнавальний і науковий інтерес. Дослідник ставив своїм завданням здійснити аналіз передумов формування та діяльності інституцій агробіологічного напрямку в структурі УАН – ВУАН, розглянути основні напрямки діяльності Комісії з утворення УАН, охарактеризувати роботу академічних науково – дослідних кафедр УАН – ВУАН, розкрити взаємозв'язки природознавчих інституцій УАН – ВУАН з іншими сільськогосподарськими науково – дослідними установами; узагальнити наукові здобутки вчених академії тощо.

Структура дисертації не викликає застережень, вона дозволила логічно, послідовно розкрити обрану тему, зосередити увагу на головних і принципових проблемах. Достовірність одержаних наукових результатів підтверджується використаною джерельною базою.

У Вступі обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено об'єкт і предмет дослідження, сформульовано мету і задачі, розкрито наукову новизну і практичне значення одержаних результатів, наведені відомості про апробацію результатів дослідження. Водночас, на нашу думку, досліднику

слід було дещо ширше прописати наукову актуальність дисертаційного дослідження, вказавши на ті результати діяльності академії, які мають вагоме прикладне, державотворче, світоглядне значення, з'ясувати роль наукового фактора у суспільно – політичному і соціально – економічному житті незалежної держави. Деякою звуженістю і загальністю відзначаються і обґрунтування наукової новизни. Очевидно, що наукова новизна роботи визначається розширенням розуміння соціально – економічної ролі аграрної науки, поглибленням знання про природу радянського ладу; узагальненням інфраструктурних змін у академії наук тощо.

У першому розділі проаналізовано ступінь наукового вивчення теми, охарактеризовано джерела, визначено та обґрунтовано методологічну основу дослідження. В підрозділі 1.1. «Стан наукової розробки проблеми» дисертант поставив завданням комплексно проаналізувати і систематизувати наукові праці, виокремити дослідницькі періоди, з'ясувати концептуально – науковий модус історіографії досліджуваної проблеми. Однак історіографія і праці, які аналізувались носять здебільшого констатуючий і оповідальний характер, їх слід було систематизувати на праці присвячені історії НАН України, історії аграрної науки, історії природознавства, спеціальні роботи тощо. Дисертант чомусь обійшов увагою авторів які досить продуктивно займались з'ясуваннями загальних і специфічних аспектів інституціоналізації української науки на початку ХХ ст.: Л. Винара, О. Реєнта, В. Ткаченка, П. Соханя, Н. Шип, М. Алексієвця, Д. Розовика. В докторській дисертації З. Зайцевої «Інституціоналізація української науки наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст.» (К., 2007.), досить повно розглядається діяльність Українського наукового товариства, аналізувалась діяльність його секцій і комісій, ідеться також про природознавчі дослідження Наукового товариства імені Т. Шевченка. На нашу думку, початком систематичних наукових природознавчих досліджень слід вважати 1892 р. коли наукове товариство

ім. Шевченка перейшло від виробничо – видавничої до науково – дослідного аспекту діяльності.

Дисертант проаналізував низку джерел, ввів до наукового обігу чимало архівних матеріалів, розділив їх на чотири групи. Водночас, хотілося б зазначити і таке, що автору варто було не лише назвати та проаналізувати документи державних архівів, але й систематизувати їх, вказавши на кількість опрацьованих фондів, описів, справ сказати які введені до наукового обігу вперше. Наукова новизна дисертаційного дослідження значно посилилась аби автор зазначив цінність для досягнення конкретних наукових результатів використаних документів тощо.

В основному змісті дисертації (II – й, III – й, IV – й розділи) комплексно досліджено низку аспектів, що охоплюють порушену проблему.

Другий розділ дисертації присвячується з'ясуванню передумов формування вітчизняної аграрної науки. Розглядаючи обставини організаційного становлення аграрних досліджень, автор резонно зазначає на ключовій ролі Українського наукового товариства, зокрема його природничої секції. Не можна не погодитися з тезою дисертанта, що розвиток капіталізму зумовив потребу формування спеціалізованих сільськогосподарських наукових інституцій. В тій частині роботи де йдеться про розвиток природознавчих досліджень протягом липня – листопада 1918, автор аналізує діяльність комісії на чолі з В.І. Вернадським по виробленню засад діяльності Академії наук, а також Міністерства земельних справ і Сільськогосподарського вченого комітету України. Думається, що репрезентативність роботи зросла аби дисертант в окремий підрозділ виділив діяльність СГВКУ, як пише дослідник став предтечею Національної академії аграрних наук України.

Третій розділ дисертації «Інституалізація академічних установ агробіологічного напрямку в структурі УАН – ВУАН (1918 – 1936 рр.)» стосується змін в організації аграрних досліджень академічних інститутів

впродовж першого двадцятиліття радянської влади. Досліджуючи науково – організаційні пріоритети діяльності агробіологічних кафедр, комісій, секцій Академії (підрозділ 3.1.), автор в цілому об'єктивно зазначає на тому що дані підрозділи залучалися до потреби розробки методичних принципів вирішення аграрних проблем, ними робились зусилля по розгортанню системних досліджень у рослинництві і тваринництві. Вважаємо, що автор вірно вказує на тому, що даними підрозділами протягом вказаних років були напрацьовані нові форми і методи використання творчого потенціалу вчених, мали відповідні наслідки і змінені радянською владою підходи до фінансування науки, її соціально – економічної ролі. Водночас, в тексті даного підрозділу має місце перенасичення фактологічним матеріалом окремих сюжетів, він занадто великий за обсягом (43 сторінки), що утруднює його прочитання. Крім того, в даному розділі проглядається деяка розмитість меж між двома суспільно – політичними періодами – УНР і Радянською владою. Відповідно, в тексті дисертації нечітко визначаються два періоди в діяльності кафедр: - 1918 – 1922 рр. – коли вони функціонували відповідно статуту Академії - після 1922 р. коли Я. Ряппо запропонував реорганізувати Академію шляхом «растворения ее в научно – исследовательских кафедрах» (с. 104). Ми також розглядаємо невдалі хронологічні межі закладені у формулювання назв підрозділів 3.1 і 3.2. (початок 1930 – х років; 1936 р. вживається, тоді як в 1935 р. завершилася нова реорганізація ВУАН).

У четвертому розділі розглянуті напрямки науково – дослідної роботи агробіологічних інститутів Академії впродовж двох періодів 1936 – 1945 і 1946 – 1963 рр. Дисертанту на основі різнопланових джерел вдалося з'ясувати вплив на науковий потенціал та результати науково – дослідних робіт, тих реорганізацій, що мали місце після ліквідації ВУАСГН, проаналізувати діяльність т.з. групи сільськогосподарських наук що діяла в системі АН УРСР в 1936 – 1938 р.р., виокремити основні фундаментальні та прикладні розробки Інститутів відділу біологічних наук. Цілком логічним

стали сюжети, що стосувалися розвитку аграрної науки в період Другої світової війни.

Позитивної оцінки заслуговують авторські напрацювання діяльності відділу сільськогосподарських наук АН УРСР впродовж двох підперіодів 1945 – 1956 і 1962 – 1963 рр. Розглядаючи розробки відділу впродовж 1945 – 1956 р. дисертант реконструював основні результати наукової роботи, розкрив вплив на агробіологічну науку такого явища як Лисенківщина, а також цілком об'єктивно зробив висновок про те, що в умовах пізнього сталінізму агробіологічна наука піддавалась погромним атакам з боку тоталітарного режиму, а українські вчені все – таки займалися експериментальними дослідженнями, поєднуючи нові досягнення науки з практикою (с. 15 – 16 автореферату). Думається, що дані сюжети набули б додаткової наукової інтерпретації аби автор ґрунтовніше прописав ті проблеми, що існували у внутрішній організації відділу, справі налагодження взаємозв'язків між наукою і владою, впровадження наукових результатів у господарську практику тощо.

Логічним завершенням роботи стали висновки, які на думку опонента сформульовані тактовно і лаконічно.

В цілому, не дивлячись на висловлені зауваження і побажання, дисертація В.В. Новородовського є завершеним дослідженням і містить науково обґрунтовані результати, які в сукупності вирішують поставлену наукову задачу – створення цілісної картини змін у аграрній науці впродовж 1918 – 1963 рр. Зміст автореферату ідентичний змісту основних положень дисертації.

Загалом, дисертаційне дослідження Новородовського Валерія Вікторовича «Аграрна наука у системі УАН – ВУАН – АН УСРР/УРСР (1918 – 1963 рр.)» відповідає паспорту спеціальності 07.00.07 – історія науки й техніки, а також вимогам нормативних документів МОН України, зокрема п.п. 9,10,12,13,14 « Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння

вченого звання старшого наукового співробітника», а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.07 – історія науки й техніки, (0.32– історичні науки).

Офіційний опонент,
доктор історичних наук,
професор, провідний
науковий співробітник
Інституту історії України
НАН України

Падалка С.С.

